

**ҲАЁТГА БАҲШИДА УМР
(САИДАХБОР СОБИТОВИЧ БУЛАТОВНИНГ 70 ЙИЛЛИК ТАВАЛЛУДИ)**

Ҳайдаров Мамат Эшқулович

Низомий номидаги ТДПУ профессори, педагогика фанлари доктори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7475841>

Аннотация. Мазкур мақолада ажойиб олим, устоз, мураббий ва педагогика фанлари доктори, профессор, “Меҳнат шухрати” ордени соҳиби, “Халқ таълими аълочиси” Саидахбор Собитович Булатовнинг илмий фаолияти ҳақида сўз боради.

Калит сўзлар: илмий фаолият, олим, профессор, педагогика фанлари доктори, устоз.

**ЖИЗНЬ - ЭТО БОРЬБА ЗА ЖИЗНЬ
(70 ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ САИДАХБОРА СОИТОВИЧА БУЛАТОВА)**

Аннотация. В данной статье рассказывается о научной деятельности Саидахбора Собитовича Булатова, выдающегося ученого, наставника, педагога и доктора педагогических наук, профессора, кавалера орденов «Трудовая Слава», «Отличник народного образования».

Ключевые слова: научная деятельность, ученый, профессор, доктор педагогических наук, преподаватель.

**LIFE IS A STRUGGLE FOR LIFE
(70TH BIRTHDAY OF SAIDAKHBOR SOITOVICH BULATOV)**

Abstract. This article talks about the scientific activity of Saidakhbor Sobitovich Bulatov, an outstanding scientist, teacher, teacher, doctor of pedagogic sciences, professor, holder of the "Labour Fame" order, "Excellence of Public Education".

Keywords: scientific activity, scientist, professor, doctor of pedagogical sciences, teacher.

Асалари билан инсон боласи ўртасидаги фарқ ҳақида ҳеч ўйлаб кўрганмисиз? Йигирма кунлик асаларини гулдан гулга кўниб, асал йиғатганини кўп кўргандирсиз.

Инсон фарзанди эса фақатгина икки ёшдан оёққа туради, гапиришни ўргана бошлайди. 6-7 ёшида мактабга боради. Ўқишни, ёзишни ўрганади. Лицей, университетни тугатгунига қадар кўп ўқийди, ўрганади, интилади, изланади. Чунки яшаш учун ҳаётни, инсонларни ўрганишга муҳтождир.

Жак Шабан-Дельмас

Бир неча йиллар олдин газеталарнинг бирида Мақсуд Шайхзода ҳаёти ва ижоди ҳақидаги мақолада француз сиёсатшуноси ва давлат арбоби Жак Шабан-Дельмаснинг ушбу битикларига кўзим тушган эди ва ҳаётда — ён-атрофимизда шундай инсонлар борлигини, шундай инсонларнинг сазй-ҳаракати билан дунё гўзаллашиб бораётгани ҳақида ҳаёлга чўмган эдим. Дарҳақиқат, асалари дунёга мукамал ҳолда юборилганки, у тиним билмасдан бол йиғади, яхшилиқ уруғини экади.

Дунёда шундай инсонлар борки, улар ҳам асаларидек тиним нималигини билмайди, ўқийди, ўрганади ва ўрганганларини бошқаларга ўргатади, яна изланишда давом этади. Илм боғларини кезиб сара гулларнинг нектаридан “бол” йиғади ва бошқаларга улашади.

Ҳақиқатдан, ҳаётда ана шундай инсонлар бўладик, улар бутун умрини, ҳаётини жамиятнинг битта соҳасига бағишлайдилар. Лекин бу бағишлов инсон тафаккур оламининг бутун борлиғига хизмат қилади. Шундай инсонларнинг рўйхатини — номларини зикр этишга арзигулик олимлар талайгина топилади.

Ана шундай инсонлардан бири ажойиб олим, устоз, мураббий ва педагогика фанлари доктори, профессор, “Меҳнат шуҳрати” ордени соҳиби, “Халқ таълими аълочиси” Саидахбор Собитович Булатовдир.

Мен С.С.Булатовни узоқ йиллардан бери биламан, битта даргоҳда кўп йиллардан буён фаолият олиб борамиз. Илм пиллапояларидан биргаликда юриб, бир-биримизнинг изланишларимиздан, илмий тадқиқотларимиздан бохабар бўлиб келдик.

С.С.Булатов бугунги кунда фидойи педагог ва ёшларнинг жонкуяр устози сифатида Республикамиз тасвирий ва амалий санъатининг ривожига салмоқли ҳисса қўшиб келаётган олимларимиздан бири. Улар шу билан чегараланиб қолмасдан юртимизда олиб борилаётган бунёдкорлик ишларида ҳам фаол иштирок этиб келмоқда. Фикримизни далили сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 1 декабрдаги “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Ўзбекистондаги Ислон цивилизацияси марказини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПҚ-3420-сонли қарорига асосан ушбу марказ машҳур Хастимом мажмуаси ҳудудида ташкил этилиб, юртимиздан етишиб чиққан буюк ислон олимлари, аллома ва мутафаккирлари, жаҳон маданияти ривожига ҳисса қўшган улуғ шоир ва адиблар, рассом ва хаттотларга оид бой маълумотларни мужассам этадиган давлат аҳамиятига молик катта лойиҳага Ўзбекистондаги қирқдан ортиқ йирик олимлар қаторида Саидахбор Собитович Булатовнинг ҳам борлиги ва у 7-бўлим, яъни “Меъморий безаклар” гуруҳи раҳбари этиб тайинланиши тасоддиф эмас, албатта. Бунинг замирида унинг тинимсиз ва машаққатли меҳнати ётибди.

Саидахбор Собитович Булатов ҳақиқатдан, Ўзбекистонда тасвирий ва амалий санъатининг ривожига янгича тафаккур асосида яратишда фаол иштирок этаётган забардаст олим саналади. Унинг бутун фаолияти тасвирий ва амалий санъатининг ривожига, тарихимизни тиклаш, маънавиятимизни юксалтириш, ёшларимизни

интеллектуал ва салоҳиятли инсонлар сифатида тарбиялашдек муқаддас вазифага йўналтирилганлиги билан муҳим аҳамият касб этади.

С.С.Булатов 2018 йилдан Ислом цивилизацияси маркази концепциясини ва музей экспозицияларини тайёрлаш ҳамда меъморий безакларини ишлашда фаол иштирок этиб, замонавий биноларни безаш ишларида қимматли таклиф ва мулоҳазалари билан фаёл иштирок этиб келмоқда. Ислом цивилизацияси маркази билан ҳамкорликда ишлаш натижасида Ўзбекистонда биринчи бор ўзбек миллий тимсоллар ва рамзлар бўйича энциклопедияси ўзбек ва инглиз тилида 116 босма табоқда нашр қилинди.

Шогирдсиз олимни халқимиз меvasиз дарахтга ўхшатади. Ҳақиқатан ҳам бунда катта мазмун бор. Шогирдлар устознинг меҳнатига файз бахш этади. Олимнинг ишини шогирдлар давом эттириши билан устоз меҳнати сўнмас чироқдек нур таратиб туради. Бугунги кунда ўнлаб докторантлар илмий ходимлар ва ўқитувчилар ўз диссертацияларини Саидахбор Собитович Булатовнинг раҳбарлигида ҳимоя қилмоқдалар. Олим Тасвирий ва амалий санъат асарларини бадиий, фалсафий, тарихий, этнографик, психологик, мантикий ва астрономик таҳлил қилишнинг тизимини модернизация қилди ҳамда инновацион технологияси таълим тизимида жорий этди. Улар дарслик, ўқув қўлланма, монография ва энциклопедия кўринишида нашр қилинди ва таълим тизимида жорий этилмоқда. Шунингдек, ривожланган мамлакатларидаги таълимни ўрганиб, янги фан, яъни «Рамзшунослик» фани бадиий таълим тизимида ўқитила бошланди. Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси марказида 2017 йилдан фаолият юритиб келмоқда.

С.Булатов самарали ва ҳалол меҳнати билан “Меҳнат шуҳрати” ордени (2021й.), “Халқ маорифи аълочиси” унвони (1995й.), Ўзбекистон Республикаси Қурулли кучларининг 30 йиллиги (2022 й.), Турон фанлар академиясини 10 йиллиги кўкрак нишонига сазовор бўлди. (2022 й.)

Саидахбор Собитович Булатовнинг ёш олимлар издоши, ҳамкасблари фикрдоши, ўз шогирдларнинг илҳомчиси, ҳамиша дўст ва баҳсли мунозарли олимдир. Унинг қалбида **Хожа Самандар Термизийнинг** бир ҳикмати бор;

“Қадрли дўст! Чин инсон бўлишга интил! Яхши кишилар суҳбатида бўлиб, тажрибанг хазинасини донишмандлик билан бойи”. Инсон қалби буюк ва бепоёндр. Олий бахт туйғуларда эмас, балки ақл-идрокда яширин. Шунинг учун ҳам инсондаги энг олий сифат ақл-идрок ҳисобланади. “Қадр-қимматини билган одам бошқаларнинг ўзидан кўра ақллироқ, илмлироқ ва гўзалроқ бўлишидан чўчимайди. У аслида бошқалардан устунроқ бўлса ҳам, ҳеч қачон ўзини юқори тутмайди”, – деган эди буюк риёзиётчи, тиббиётшунос олим Рене Декарт. Шундай олижаноб инсонлар табиат мўъжизалари ҳисобланади. Билимдон донишмандлар ўз ватанларининг доврўғини дунёга ёйган, илм билан ватанларини бошқа ватанларга танитган. “Кимнинг ким эканлигини билмоқчи бўлсанг, бирга яшаб кўр”, ёки “Сен менга дўстингнинг ким эканлигини айт, мен сенинг ким эканлигингни айтиб бераман” каби иборалар тилимизда учраб туради. Бу ҳақиқат. Биз ҳар бир инсонда бўлиши мумкин бўлган меҳнатсеварлик, инсонпарварлик, ватанпарварлик, самимий қалб ва камтарлик каби олижаноб фазилатларнинг ҳамда олимларга хос соддадиллик Саидахбор Собитович Булатовга мужассам эканлиги менда жуда ҳам чуқур таассурот қолдирган.

Саидахбор Собитович Булатов республика ва дунё миқёсида, тасвирий ва амалий санъат илм-фанининг ривожига ўзининг илмий тадқиқот ишлари билан салмоқли хисса қўшаётган олим, фидойи, жонкуяр инсон сифатида яхши биламиз.

С.С.Булатов педагогик ва илмий фаолият олиб бориш билан бирга ўзбек халқ амалий санъатини кенг тарғиб қилиш ишига муносиб хисса қўша олган олим. “Ўзбек халқ амалий безак санъати энциклопедияси”, “Ўзбек халқ ҳунармандлари ва амалий санъат усталари энциклопедияси” ва “Рамзлар” энциклопедияларини ўзбек ва инглиз тилларида чоп эттирди. Хозирда “Тасвирий санъат энциклопедияси”ни қайта ишлаб, 6 томлик қўлёзмасини нашрга тайёрлади. Унинг 100дан ортиқ китоблари Ўзбекистон ва хориж мамлакатларида ўқувчи - ёшларга ҳунар турларини ўрганишда ва таълим тарбия беришда муҳим манба бўлиб амалда хизмат қилиб келяпти. Миллий рамизларни меъморчиликда ифодаланиши бўйича қатор янгиликлари таълим тизимини мазмунини самарадорлигини ривожлантиришда ва ички ҳамда ташқи туризмни янада ривожлантиришда ва учунчи ренессанс пойдеворини қуришда салмоқли хизмат қилиб келаётгани алоҳида тақсинга сазовордир. Хозирда 2019 йилдан Архитектура қурилиш ва Қомолиддин Бехзод номи МРДИ ларида ва Низомий номидаги ТДПУларида янги фан сифатида “Рамзшунослик” ҳамда “Тасвирий санъатда рамзшунослик” ўқитилиб келинмоқда.

С.С.Булатов республикамиз ва хорижий тарихий меъморий обидалардаги амалий безак санъат намуналарини нақшу нигоралар, эзотрик ва экзотрик рамзий тасвирлар, санъат тарихи, этнография, гералдика, семантика, эпиграфика, эстетика, этика, педагогика, психология, каби қатор фанлар нуқтаи назаридан чуқур тадқиқ қилиш асосида уларнинг мазмуни ва маъно-моҳияти, ғоявий, бадиий, эстетик жиҳатларини очиб беришга муваффақ бўлди. С.С.Булатовнинг бу кашфиётлари оммавий ахборот воситаларида кенг тарғиб қилинди.

2018 йил Самарқанддаги Улуғбек мадрасасини пештоқидаги безакларни бир йил вақт давомида илмий ўрганиб, Самарқанддаги Улуғбек мадрасаси пештоқисида ишланган астрономик безакда бутун олам “космогоник” харитаси тасвири, яъни 18 минг олам харитаси асосида безалганлиги аниқланди.

Бу кашфиётни олимларимиз академик Аҳмадали Асқаров, архитектура фанлари доктори профессор Д.Нозилов, архитектура фанлари доктори Абдуманноп Зияев, академик Саъдилла Абдуллаевлар ўз ижобий фикрларини билдирдилар ва “Қоинот ва архитектура” деб номланган монография нашр қилинди.

“Ушбу асар, – дейди А.Асқаров, – том маънодаги эзгуликни тарғиб қилувчи илмий тадқиқот, чуқур мазмунли фалсафий ақл ҳосиласи ва сирли олам сирларини илмий асосда очиб беришга қаратилган ноёб кашфиётлар мажмуасидир” деб баҳо берган эди. Ҳозирги вақтда Англиянинг Кембридж халқаро биографик жамияти ва университети, АҚШнинг Бостон, Релиж, Франциянинг халқаро Археология-этнография институти билан ҳамкорликда илмий тадқиқотлар олиб бормоқда.

С.С.Булатовнинг “Ўзбек халқ амалий безак санъати” ўқув қўлланмаси ва “Рамзлар энциклопедияси” АҚШ, Англия, Россия, Хиттой, Албания, Афғонистон, Қирғизистон, Қозғистон ва бошқа мамлакатларда ўзбек амалий санъати ҳамда миллий рамзлар ва тимсоллари билан шуғулланувчи олимлар томонидан юқори баҳоланди.

Энциклопедист-олим С.Булатов томонидан 4 та энциклопедия, 15 та монография, 86 та дарслик, ўқув ва методик ҳамда электрон қўлланмалар, 460 та илмий мақолалар нашр

этилди. Олим 1994 йилда Ўзбекистон Республикасида тасвирий ва амалий санъат бўйича биринчи фан доктори, 2006 йилда Россия халқаро педагогик таълим академияси, 2009 йилда Грециянинг «Антик дунё» халқаро илмий академияси, 2021 йилдан Турон фанлар академиясининг академиги бўлган.

Инсон ҳаётга, жуда катта умидлар билан келади. Бу умидларнинг замирида ҳаётда ўз ўрнини топиш жамиятда кўзлаган мақсадларга эришиш, ватанга нафи тегиш одамларга яхшилик қилиш ўзидан чиройли хотиралар қолдириш, ажойиб фарзандларни тарбиялаб вояга етказиш ҳар биримизнинг муқаддас мақсадимиз орзу ҳавасимиз саналади. Саидахбор Собитович Булатовнинг айнан ана шу мезонларнинг барчасига эришган инсон сифатида кўз олдимизда гавдаланиб турибди.

Улар оилада ҳам ибратли ота, бобо сифатида тўрт фарзанднинг меҳрибон отаси, 8 нафар набиранинг ғамхўр бобоси бўлиб элу, халқнинг ҳурматига сазовор бўлиб келмоқда.

Саидахбор Собитович Булатовнинг ижодига баркамоллик тилаган ҳолда доимо элимизнинг, халқимизнинг фидойи инсони забардаст олими сифатида элда азиз бўлиб юришлигини тилаб қоламан.

